

JOGHATÓSÁG AZ EURÓPAI DESIGNJOGBAN*

VADÁSZ Vanda
(kutató, Jogtudományi Intézet)

1. Bevezetés

Az Európai Bizottság 2022. november 28-án nyújtotta be javaslatát az Európai Parlament és a Tanács rendelete a közösségi formatervezési mintáról szóló 6/2002/EK tanácsi rendelet módosításáról és a 2246/2002/EK bizottsági rendelet hatályon kívül helyezéséről (továbbiakban: Design javaslat).

Az ipari formatervezési minták oltalmának európai rendszere több mint húsz éve él,¹ gyakorlatilag változatlanul. A nemzeti formatervezésiminta-oltalmi rendszerek mellett a 2001-es 6/2002/EK tanácsi rendelet önálló rendszert hozott létre az egész EU-ban azonos hatállyal bíró egységes jogok oltalmára lajstromozott közösségi formatervezési minta és a lajstromozás nélküli közösségi formatervezési minta formájában.² A Bizottság 2014-ben megkezdte a rendszer működésének értékelését, amely átfogó gazdasági és jogi értékelést foglalt magában. Az Európai Unió Tanácsa ennek alapján 2020-ban következtetéseket fogadott el a szellemi tulajdonra vonatkozó politikáról és az ipari formatervezési minták uniós rendszerének felülvizsgálatáról. Az irányelv átdolgozására irányuló párhuzamos javaslat közös fő célkitűzése a tervezési kiválóság, az innováció és a versenyképesség előmozdítása az EU-ban. A módosítások célja specifikusan a digitális kor követelményeihez való igazodás, illetve a kvv.-k és a fokozott formatervezésiminta-igényű iparágak számára biztosítandó könnyebb hozzáférhetőség.³

* A kézirat az Igazságügyi Minisztérium jogászképzés színvonalának emelését célzó programjai keretében jött létre.

¹ A tág értelmezésben vett európai Design jog fejlődéséről részletesen: Peter S. MENELL: Navigating the Trans-Atlantic Design Protection Quandary. In: Péter MEZEI – Anett POGÁCSÁS – Hannibal TRAVIS (eds.): *Harmonizing Intellectual Property Law for a Trans-atlantic Knowledge Economy*. 2023. ssrn.com/abstract=4335377 17–29.

² Az EU a formatervezési minta *sui generis* definícióját alkalmazza, melyet a 98/71/EK irányelv 1. cikke, illetve a 6/2002/EK rendelet 3. cikke határoz meg (azonos módon).

³ Design javaslat 1–2.

Eme Design javaslat apropóján készült írás célja, hogy bemutassa a joghatósági szabályok e jogterületen kialakult működését. A létező több szintű – nemzetközi, európai uniós és nemzeti – szabályozás európai uniós vetülete kerül górcső alá, bemutatva a konkrét jogszabályi rendelkezéseket, illetve az ezek alapján formálódó esetjogot. Kiemelt figyelmet fordítunk a területen született kiemelkedő *soft law* eszközök, mint a Max Planck Intézet szellemi tulajdonnal kapcsolatos nemzetközi magánjogi kérdéseket vizsgáló kutatócsoportjának 2011-es modellszabályozása (CLIP Alapelvek), a Nemzetközi Jogi Egyesület (*International Law Association*, a továbbiakban: ILA) által alkotott 2020-as Kiotói irányelvek, valamint az *American Law Institute* által 2008-ban közzétett ALI Alapelvek bemutatására.

2. Joghatóság a szellemi tulajdonjogok területén

A szellemi tulajdonjogokkal kapcsolatos, határokon átnyúló jogérvényesítés problémái nagyrészt abból a sajátosságból adódnak, hogy e jogok egy adott állam területéhez kapcsolódnak. Nagy előny ezért a több tagállam területét érintő jogsértések esetén az egységes szabályozás léte a védjegyjog⁴ és az iparjogvédelem területének egyes szeleteit illetően.

Ellentétben azonban az egységes bírósági rendszerrel, mely az európai szabadalmak tekintetében felállításra került, a közösségi védjegyekkel és formatervezési mintákkal kapcsolatos keresetek nem valamely nemzetek feletti fórum által kerülnek elbírálásra. Ezen eljárások a tagállamok által létrehozott speciális bíróságok joghatósága alá tartoznak, amelyek azonban a nemzeti bírósági rendszer részét képezik. Ez azt jelenti, hogy a bíróságok joghatóságával kapcsolatban olyan kérdések merülhetnek fel, amelyek – az egységes szabadalmi bíróság rendszertől eltérően⁵ – nem csak egyazon bíróság különböző illetékességi területeire vonatkoznak, hanem akár egy másik tagállam bíróságának joghatóságát vetik fel.⁶

A szellemi tulajdonjogok védelmének kérdése hosszú éveken át kizárólag „hazai kérdés” volt. Bármely felmerülő jogvita alapvetően egyetlen államhoz kötődő felekre, az adott állam jogrendszere által biztosított jogokra és helyi jogsértésekre vonatkozott. A technológia új formáinak megjelenése, valamint az áruk és szolgáltatások megnövekedett mobilitása lényegesen megváltoztatta a helyzetet. Korunkban, amikor a digitális hálózati környezet lehetőséget ad a szellemi termékek egyidejű, több területen történő közlésére, és – ebből következően – az ezekre vonatkozó globális jogsértésekre, a szellemi tulajdonjogok határokon átnyúló érvényesítésének problémája nem hagyható figyelmen kívül.⁷

⁴ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2017/1001 Rendelete (2017. június 14.) az európai uniós védjegyről (a továbbiakban: Védjegy rendelet)

⁵ Az Egységes Szabadalmi Bíróság különböző tárgyú illetékességgel bíró osztályainak hatásköre a tagállamok egészének területére kiterjed.

⁶ Annette KUR: Enforcement of unitary intellectual property rights: international jurisdiction and applicable law. *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, vol. 10., no. 6. (2015) 468.

⁷ Ugyanígy: Richard GARNETT: Intellectual Property and Private International Law Strangers in the Night? In: G. AUSTIN – A. CHRISTIE – A. KENYON – M. RICHARDSON (eds.): *Across Intellectual Property*:

A joghatóság szabályainak kialakításánál minden – nemzeti és regionális szabályozó – arra törekszik, hogy a jogvita elbírálására vonatkozó hatáskört olyan állam bíróságához rendelje, amely lényeges kapcsolatban áll a vitával és a felekkel. Ami az európai uniós joghatósági rendszert – középpontjában a Brüsszel I. bis rendelettel – illeti, cél egy semleges és kiegyensúlyozott szabályrendszer megalkotása. Ezen a szintéren megadatik az a lehetőség, ami nemzeti szintéren esetleg jogpolitikai okokból nem kívánt: az alapvetően területiális joghatósági szabályok kompenzálásra kerülhetnek, az exorbitáns joghatóság minimalizálható, illetve a peres eljárások hatékonysága is növelhető.

3. A Brüsszel I. bis rendelet és gyakorlata

Az Európai Parlament és a Tanács 2012. december 12-i 1215/2012/EU rendelete a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról (a továbbiakban: Brüsszel I. bis rendelet) irányadó a formatervezésiminta-oltalommal kapcsolatos ügyekben is.⁸

A kiindulási pont az *actor sequitur forum rei* elve – a Brüsszel I. bis rendelet általános joghatósági szabálya ezen az alapon áll; így valamely tagállamban lakóhellyel, székhellyel rendelkező személy az adott tagállam bírósága előtt vonható perbe.⁹

A rendelet 24. cikke a kizárólagos joghatóság eseteit sorolja,¹⁰ melynek 4. pontja a következőképpen szól:

„A felek lakóhelyére való tekintet nélkül valamely tagállam következő bíróságai kizárólagos joghatósággal rendelkeznek: [...] az olyan eljárásokra, amelyek szabadalommal, védjeggyel, formatervezési mintával vagy hasonló, letétbe helyezést vagy lajstromozást igénylő jogok lajstromozásával vagy érvényességével kapcsolatosak – akár keresetben, akár kifogás útján merül fel a kérdés –, annak a tagállamnak a bíróságai, ahol a letétbe helyezést vagy

Essays in Honour of Sam Ricketson. Cambridge, Cambridge University Press, 2020. 158.

⁸ A Brüsszel I. bis rendelet elődje a 44/2001/EK rendeletet (Brüsszel I. rendelet), amelyet 2000. december 22-én a fogadott el a Tanács. Ez az eszköz lépett a tagállamok EUMSZ alá tartozó területén – Dánia kivételével – a tagállamok egymás közötti viszonylatában az 1968. évi Brüsszeli Egyezmény helyébe. A Közösség 2006-ban megállapodást kötött Dániával a Brüsszel I. rendelet Dániában történő alkalmazásának biztosításáról.

A polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a bírósági határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, a Közösség, Dánia, Izland, Norvégia és Svájc által 2007. október 30-án Luganóban aláírt egyezmény (2007. évi Luganói Egyezmény) pedig az 1988. évi Luganói Egyezményt vizsgálta felül. A Luganói Egyezmények illeszkednek a „brüsszeli rezsim” szabályaihoz, sőt, még az EUB gyakorlatának hatása is érezhető szövegezésükön. Ld. Alexandre Liborio Dias PEREIRA: Cases on International Private Law in Matters of Intellectual Property. *Boletim da Faculdade de Direito da Universidade de Coimbra*, vol. LXXXVI, 2010. 643.

⁹ Brüsszel I. bis rendelet 4. cikk (1) bekezdés.

¹⁰ Ezt a konkrét kizárólagos joghatósági okot már a Brüsszeli Egyezmény és Luganói Egyezmény is magában foglalta, majd a Brüsszel I. rendelet fogalmazta újra, hogy az felölelje azon szellemi tulajdonjogokat is, amelyek nyilvántartását közösségi jogi aktus szabályozza.

lajstromozást kérelmezték, vagy az megtörtént, illetve uniós jogi aktus vagy nemzetközi egyezmény alapján megtörténtnek tekintendő.”

A 24. cikk hatálya alá tartozó esetekben a kizárólagos joghatóság elve megelőzi a rendelet alapjául szolgáló egyéb elveket, és elsőbbséget élvez azokkal szemben, ideértve az alperes lakóhelye szerint megállapított joghatóság általános szabályát és a felek autonómiájának elvét is.¹¹ A cikkben szereplő kizárólagos joghatóság esetei olyan helyzeteket foglalnak magukban, amikor indokolt a vita tárgya és egy adott tagállam bíróságai közötti különösen erős és állandó kapcsolat elismerése.¹² A kizárólagos joghatósági ok létrehozásának indokai ezen túl, hogy ezek a bíróságok vannak a legelőnyösebb helyzetben ahhoz, hogy megtárgyalják a mintaoltalom érvényességével, bejelentésével vagy lajstromozásával kapcsolatos eseteket, illetve figyelembe kell venni a tényt, hogy az oltalom megadása a nemzeti közigazgatás közreműködésével jár. Ez pedig azt jelzi, hogy az oltalom megadása a nemzeti szuverenitás gyakorlásának körébe tartozik.¹³

A kizárólagos joghatóság alapja tehát mindenekelőtt a jogok megadásával kapcsolatos eljárások sajátosságaiban, illetve a nyilvántartás szervezésével való összefüggésében rejlik. Mivel a szellemi tulajdonjog védelme elvileg csak annak az államnak a területén biztosított, ahol a bejegyzésre sor került, ez a kizárólagos joghatóság általában azt eredményezi, hogy a fórum megegyezik az alkalmazandó joggal. Az olyan eljárás fogalmát, amelyek „szabadalommal, védjeggyel, formatervezési mintával vagy hasonló, letétbe helyezést vagy lajstromozást igénylő jogok lajstromozásával vagy érvényességével kapcsolatosak”, a tagállamok jogszabályai alapján önállóan és szűken kell értelmezni.¹⁴

A kapcsolódó jogvita az érvényességgel (a letét vagy a nyilvántartás tényleges fennállásával kapcsolatos viták), illetve a lajstromozással (lajstromozás szabályszerűsége) lehet kapcsolatos. A kizárólagos joghatóság nem terjed ki a szellemi tulajdon védelméhez való joggal vagy az olyan szerződésekkel kapcsolatos jogvitákra, melyek tárgya a szellemi tulajdonjog. Szintén ki vannak zárva a szellemi tulajdonhoz fűződő jogok megsértése és a jogsértő magatartástól való tartózkodás iránti keresetek, valamint a kényszerengedélyek megadásával, visszavonásával vagy díjazásával kapcsolatos keresetek is. Ennek oka, hogy előbbiek nem a jog bejegyzésével vagy érvényességével

¹¹ Ld. a rendelet (19) preambulumbekzdését.

¹² A Magnus-kommentár úgy fogalmaz, hogy ezeknek a kizárólagos joghatósági okoknak a léte nemcsak a kapcsolat intenzitására vezethető vissza, hanem az érintett ügyekre is, mivel ezekben az adott tagállam imperatív szabályai és ezek alkalmazása jelenik meg: a kizárólagos joghatóság kritériumai általában egybeesnek az imperatív szabályok alkalmazása szempontjából releváns kapcsoló tényezőkkel. Ulrich MAGNUS – Peter MANKOWSKI: *European Commentaries on Private International Law, Brussels I Regulation*. Munich, Sellier European Law Publishers, 2007. 377.

¹³ Szabadalommal kapcsolatos érvelésében a Bíróság: C-399/21. sz. ügy: IRnova AB v. FLIR Systems AB [ECLI:EU:C:2022:648] 19. pont.

¹⁴ MAGNUS–MANKOWSKI i. m. 390.

kapcsolatosak, hanem olyan állami beavatkozásokkal, amelyek korlátozzák a szellemi tulajdon jogosultjának kizárólagos használati jogát.¹⁵

Azon szellemi tulajdonhoz fűződő jogokkal kapcsolatos polgári és kereskedelmi ügyekben indított keresetekre, amelyek nem tartoznak e kizárólagos joghatósági szabály hatálya alá, a rendeletben foglalt általános joghatósági szabályok vonatkoznak.¹⁶

A kizárólagos joghatósági ok alkalmazásával kapcsolatban, az Európai Bíróság gyakorlatából kiemelendő a meghatározó IRnova AB v. FLIR Systems ügy, mely a 24. cikke 4. pontjának terjedelmének meghatározását illetően ad támpontot (a „szabadalmak bejegyzésével vagy érvényességével” kapcsolatos jogvita fogalma), valamint a Brite Strike Technologies Inc. v. Brite Strike Technologies SA ügy, melyben az európai uniós egységesített joghatósági szabályozás – közelebbről, a kizárólagos joghatósági ok – és az egyes nemzetközi egyezmények joghatósági szabályainak viszonya áll a középpontban.

3.1. Irnova AB v. FLIR Systems ügy

Az IRnova AB v. FLIR Systems AB ügyben¹⁷ az előzetes döntéshozatal iránti kérelem a Brüsszel I. bis rendelet 24. cikke 4. pontjának terjedelmét érintette. Előterjesztője a stockholmi fellebbviteli bíróság, a szóban forgó felek pedig az infravörös technológia ágazatában tevékenykedő, svédországi székhelyű társaságok. Az eljárás tárgya a két társaság közti azon jogvitával kapcsolatos, melyben azon személy meghatározása volt a fő kérdés, akit bizonyos benyújtott szabadalmi bejelentések, és harmadik országokban megadott szabadalmak tárgyát képező találmányokhoz fűződő jog jogosultjának kell tekinteni.

A tényállás szerint 2019 decemberében az IRnova keresetet indított a svéd szabadalmi és kereskedelmi bíróságnál többek között annak megállapítása iránt, hogy ő hivatkozhat egyes, a FLIR által 2015-ben és 2016-ban benyújtott nemzetközi (majd később ezeket kiegészítő európai, amerikai és kínai) szabadalmi bejelentések, valamint a FLIR részére ez utóbbi bejelentések alapján megadott amerikai szabadalmak tárgyát képező találmányokhoz fűződő jogokra. Állítása szerint a szóban forgó találmányokat munkavállalója fejlesztette ki, így munkáltatói minőségében, a feltaláló jogutódjaként őt kell az említett találmányok jogosultjának tekinteni. A szabadalmi bejelentéseket saját nevében nyújtotta be. A svéd bíróság megállapította joghatóságát az európai szabadalmi bejelentésekkel érintett találmányokra vonatkozó keresettel kapcsolatban, azonban elutasította azt a kínai és amerikai szabadalmi bejelentések vonatkozásában. A megtagadás okaként került megjelölésre, hogy mivel a jogosult meghatározása kapcsolódik a

¹⁵ MAGNUS–MANKOWSKI i. m. 363. A kizárólagos joghatóság kiterjesztése értelmezés által lehetséges a szellemi tulajdonhoz fűződő jogok megsértése iránti keresetekre, ha az alperes védekezésképpen az érvénytelenséget emeli ki, valamint olyan jogsértés hiányának megállapítása iránti keresetekre is, amelyekben a szerző a jog érvénytelenségét állítja.

¹⁶ A rendeletben foglaltaktól eltérő szabályokat állapíthat meg a közösségi jogi eszköz, vagy az ez alapján harmonizált nemzeti jogszabály, illetve nemzetközi egyezményekben foglalt különleges szabály, amelynek a tagállamok a rendelet hatálybalépésének időpontjában részes felei voltak.

¹⁷ C-399/21. sz. ügy: IRnova AB v. FLIR Systems AB [ECLI:EU:C:2022:648]

szabadalmak lajstromozásához és érvényességéhez, a szóban forgó jogvita a Brüsszel I. bis rendelet 24. cikke 4. pontjának hatálya alá tartozik, így a svéd bíróságok nem rendelkeznek joghatósággal annak elbírálására.

Az IRnova e hatáskör hiányát megállapító határozattal szemben nyújtott be fellebbezést a stockholmi fellebbviteli bírósághoz. A bíróság először is leszögezi, hogy az Európai Unió Bírósága (EUB) ítélezési gyakorlatából az következik, hogy az olyan jogvita, amely kizárólag azzal a kérdéssel kapcsolatos, hogy ki a szabadalomhoz fűződő jog jogosultja, nem tartozik a Brüsszel I. bis rendelet által szabott kizárólagos joghatóság körébe. Ugyanakkor felveti, hogy a szabadalom lajstromozásának és érvényességének kérdése utóbbival összefügg, hiszen a szóban forgó szabadalmak tárgyát képező találmányokhoz fűződő jog jogosultjának megállapításának érdekében meg kell határozni e találmányok feltalálóját. Utóbbi pedig magában foglalja a szabadalom igénypontjainak értelmezését, valamint a különböző – állítólagos – feltalálók említett találmányokhoz való hozzájárulásának elemzését. Hivatkozik a bíróság az összefüggés bizonyításaképp arra a tényre is, hogy ha egy szabadalom bejelentője nem jogosult szabadalmi bejelentést benyújtani, az törlési oknak minősül.

A fellebbviteli bíróság eljárását felfüggesztve az EUB-hoz fordult azzal a kérdéssel, hogy kizárólagos joghatósága körébe tartozik-e egy állítólagos feltalálói vagy feltalálótársi minőségen alapuló kereset alapján indult olyan jogvita, amely annak meghatározásával kapcsolatos, hogy egy adott személy az egyes benyújtott szabadalmi bejelentések jogosultja-e.

Az EUB ítéletében emlékeztetett arra, hogy a „szabadalmak bejegyzésével vagy érvényességével” kapcsolatos jogvita fogalma önálló uniós jogi fogalom, amelyet minden tagállamban egységesen kell alkalmazni. E fogalmat pedig nem lehet tágabban értelmezni annál, mint amit a célja megkövetel, következésképpen a szóban forgó különös joghatósági szabályt szigorúan kell értelmezni.¹⁸ Ebben az összefüggésben az EUB úgy ítélte meg, hogy nem tartozik a kizárólagos joghatósági szabály hatálya alá az a jogvita, amely kizárólag arra a kérdésre vonatkozik, hogy ki a szabadalom jogosultja;¹⁹ az a kérdés, hogy valamely szellemi tulajdonjogi jogcím kinek a személyes vagyonába tartozik, főszabály szerint nem mutat fizikai vagy jogi közelséget e jogcím bejegyzésének helyével.²⁰

Az uniós jog ilyen irányú fejlesztése rendkívül haladó: a szellemi tulajdonjogok területén élő erős territorialitás ez alapján visszaszorulóban van. A Brüsszel I. bis rendelet 24. cikk 4. pontjának tárgyát szűken kell értelmezni – kizárólag azon esetekben hívható fel e joghatósági ok, amikor egy külföldi állam valamely szervének (közjogi) aktusa kerülne felülbírálatra egy másik állam bírósága által.

¹⁸ C-399/21. sz. ügy: IRnova AB v. FLIR Systems AB [ECLI:EU:C:2022:648] 39. pont.

¹⁹ A bíróság megjegyzi, hogy a feltaláló személyének meghatározása pusztán egy előzetes kérdés, amely elkülönül a szabadalmi bejelentés vagy a szabadalom megadása megtörténtét illető, valamint az érvényesség kérdésétől is. C-399/21. sz. ügy: IRnova AB v. FLIR Systems AB [ECLI:EU:C:2022:648] 44–45. pont

²⁰ C-399/21. sz. ügy: IRnova AB v. FLIR Systems AB [ECLI:EU:C:2022:648] 41. pont.

3.2. Brite Strike Technologies Inc. v. Brite Strike Technologies SA ügy

A tényállás szerint a Brite Strike Technologies SA egy luxemburgi székhelyű társaság, mely az amerikai Brite Strike Technologies Inc. által kifejlesztett taktikai világítási termékeket forgalmazó kereskedelmi hálózat része. 2010. február 4-én a Brite Strike Technologies SA bejelentette a „Brite Strike” szómegjelölést belux védjegyként történő lajstromozás végett, mely sikeresen meg is történt. 2012. szeptember 21-én a Brite Strike Technologies Inc. keresetet nyújtott be a hágai elsőfokú bírósághoz a védjegy törlése végett. A Brite Strike Technologies SA joghatósági kifogással élt, mivel szorint a keresetet Luxemburgban, nem pedig Hágában kellett volna benyújtani. A hágai elsőfokú bíróság megállapítja, hogy amennyiben a Benelux Egyezmény²¹ 4.6 cikkében kifejtett joghatósági szabályt kell alkalmazni,²² akkor nincs joghatósága a jogvita elbírálására. Ezzel szemben, amennyiben a Brüsszel I. rendelet 22. cikkének (4) bekezdésében kifejtett kizárólagos joghatósági szabályt kell alkalmazni,²³ akkor rendelkezhet joghatósággal.

A bíróság az EUB-hoz fordult útmutatásért. Az EUB az előzetes döntéshozatali kérelemre adott válaszában tisztázta, hogy tárgya szerint a jogvita tartozhat mind a Benelux Egyezmény, mind a Brüsszel I. rendelet hatálya alá. Mivel a jogvita egy belux védjegy lajstromozásának érvényességére vonatkozik, a Benelux Egyezmény rendelkezéseinek hatálya tárgy szerint vitathatatlan. Másfelől, a Brüsszel I. rendelet tartalmaz szabályt a „[...] védjegy, formatervezési minta [...] lajstromozása vagy érvényessége” tekintetében is. Mivel e két rendelkezés összeegyeztethetetlen,²⁴ dönteni szükséges azok „hierarchiájáról”.

A Brüsszel I. rendelet saját maga határozza meg 71. cikkében a más jogi aktusokhoz való viszonyát. E cikk (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a rendelet „nem érinti azokat az egyezményeket, amelyeknek a tagállamok részesei, és amelyek egyes külö-

²¹ A szellemi tulajdonról (védjegyek és formatervezési minták) szóló, 2005. február 25-én Hágában a Belga Királyság, a Luxemburgi Nagyhercegség és a Holland Királyság által aláírt Benelux Egyezmény 2006. szeptember 1-jén lépett hatályba.

²² A 4.6. cikk a joghatóságról a következőképpen rendelkezik: „(1) Kifejezetten eltérő megállapodás sérelme nélkül a bíróságok joghatóságát a védjegyek és formatervezési mintákkal kapcsolatos ügyekben az alperes lakóhelye vagy a vitatott kötelezettség keletkezésének vagy teljesítésének helye határozza meg. A védjegy vagy formatervezési minta bejelentésének vagy lajstromozásának helye önmagában semmiképpen sem szolgálhat a joghatóság meghatározásának alapjául. (2) Amennyiben a fenti kapcsolóelvek alapján nem állapítható meg a joghatóság, a felperes a saját lakóhelyének vagy tartózkodási helyének bíróságához fordulhat, vagy amennyiben nem rendelkezik lakóhellyel vagy tartózkodási hellyel Benelux területen, a választása szerinti – brüsszeli, hágai vagy luxembourgi – bírósághoz fordulhat. (3) A bíróságok hivatalból alkalmazzák az (1) és a (2) bekezdésben megállapított szabályokat, és kifejezetten megállapítják joghatóságukat.”

²³ „A lakóhelyre való tekintet nélkül a következő bíróságok kizárólagos joghatósággal rendelkeznek: [...] 4. olyan eljárásra, amelynek tárgya szabadalom, védjegy, formatervezési minta vagy hasonló, letétbe helyezést vagy lajstromozást igénylő jogok lajstromozása vagy érvényessége, annak a tagállamnak a bíróságai, ahol a letétbe helyezést vagy lajstromozást kérelmezték, vagy az megtörtént, illetve közösségi jogi aktus vagy nemzetközi egyezmény alapján megtörténtnek tekintendő.”

²⁴ A Brüsszel I. rendelet joghatósági szabálya a lajstrom vezetésének helyére utal.

nös jogterületeken a joghatóságot, valamint a határozatok elismerését és végrehajtását szabályozzák.” A rendelkezés nem biztosítja a tagállamoknak azt a lehetőséget, hogy új egyezmények megkötésével vagy a már hatályban lévő egyezmények módosításával a rendelet rendelkezéseivel szemben elsőbbséget élvező szabályokat fogadjanak el.²⁵

Amint azt már a Bíróság kimondta, az EUMSZ 350. cikk²⁶ rendelkezés lehetővé teszi a Belga Királyság, a Luxemburgi Nagyhercegség és a Holland Királyság számára, hogy eltérve az uniós szabályoktól, hatályban tartsanak olyan szabályokat, melyek a regionális uniójuk keretében alkalmazandóak, amennyiben e regionális unió előbbre jár a belső piac megvalósításában. Ahhoz, hogy ez igazolható legyen, az ilyen eltérésnek többek között elengedhetetlennek kell lennie a Benelux rendszer megfelelő működésének biztosításához.

A Benelux Egyezmény alapján a három érintett tagállam védjegyeinek és formatervezési mintáinak helyébe egységes joghatást kiváltó jogcímek léptek. E rendszer, mely párhuzamosan létezik az egységes joghatást kiváltó uniós jogcímek rendszerével, előbbre tart annál. A benelux védjegyek és formatervezési minták ugyanis egy teljesen egységes szabályozás alá tartoznak, közös intézményi és eljárási szabályokkal. Ez utóbbiak között szerepel a Benelux Egyezmény 4.6 cikke.

Az EUB a Benelux Egyezmény 4.6 cikkében meghatározott szabályt a benelux védjegyek és formatervezési minták rendszerének megfelelő működéséhez elengedhetetlennek minősítette, mivel az az alperes lakóhelyén alapul, így biztosítja, hogy a benelux védjegyekkel és formatervezési mintákkal kapcsolatos jogvitákat esettől függően belga, luxemburgi vagy holland bíróság bírálhassa el.²⁷ Ennél fogva a Benelux Egyezmény joghatósági szabálya érvényesülhet a Brüsszel I. rendelet joghatósági rendelkezéseivel szemben.²⁸

4. A Design rendelet és gyakorlata

A Tanács 2001. december 12-én alkotta meg 6/2002/EK rendeletét a közösségi formatervezési mintáról (a továbbiakban: Design rendelet), hogy a Közösség egész területén egységes hatályú és azonos oltalomban részesülő közösségi formatervezésiminta-oltalom egységes rendszere jöhessen létre. A rendelet megszületését megelőzően a formatervezési minták oltalmáról nemzeti jogszabályok rendelkeznek, amelyek hatálya csupán az érintett tagállam területére korlátozódott. Ennek következtében ugyanazt a formatervezési mintát illetően különböző oltalom volt biztosítva különböző tagállamokban, más-más jogosultak javára. Ezek a nemzeti szabályok rendkívül eltérőek

²⁵ Ld.: az uniós jog elsőbbségének elve.

²⁶ „Az uniós jog nem zárja ki a regionális unió fennállását és megvalósítását annyiban, amennyiben e regionális unió célkitűzései az uniós jog alkalmazásával nem valósulnak meg.”

²⁷ Mivel Hollandiában vannak központosítva az uniós bejelentések és lajstromozások, a jogviták a Brüsszel I. rendelet, majd a Brüsszel I. bis rendelet szerint mind itt koncentrálnának.

²⁸ A Brüsszel I. rendelet 22. pontjának 4. pontjában, 67. és 71. cikkében meghatározott szabályokat a Brüsszel I. bis rendelet 24. cikkének 4. pontja, 67. és 71. cikke vette át 2015. január 10-től.

voltak, mely jelenség akadályozta a gazdasági fejlődést annak ellenére,²⁹ hogy a szabályok a formatervezési minták oltalmáról szóló 98/71/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv által közelítésre kerültek. Az uniós mintaoltalom a 6/2002/EK rendelettel került felállításra, mely egységes, minden tagállamra kiterjedő oltalmat jelent.³⁰

A Design rendelet a terület átfogó rendezésére törekszik, így természetesen találhatók benne joghatóságra vonatkozó szabályok is. A rendelet kizárólagos joghatósági okokat sorol 81. cikkében, mely a bitorlással és a megsemmisítéssel összefüggő ügyekben hatályos rendelkezés. Ez alapján

„[a] közösségi formatervezésiminta-oltalmi bíróságoknak a következő ügyekben van kizárólagos joghatósága:

- a) a közösségi formatervezésimintaoltalom bitorlásával összefüggő perek és – ha a nemzeti jog arról rendelkezik – a közösségi formatervezésimintaoltalom bitorlásának kísérlétével kapcsolatos perek;
- b) nemleges megállapításra irányuló perek, ha a nemzeti jog arról rendelkezik;
- c) lajstromozás nélkül oltalomban részesülő közösségi formatervezési minta oltalmának megsemmisítése iránti perek;
- d) az a) pontban említett perekben előterjesztett, a közösségi formatervezésiminta-oltalom megsemmisítésére irányuló viszontkeresetek.”

A 82. cikk szerint az itt említett keresetek és igények tárgyában az eljárást az alperes lakóhelye vagy székhelye szerinti tagállam bírósága előtt kell megindítani, vagy – ha az alperes a tagállamokban lakóhellyel vagy székhellyel nem rendelkezik – az alperes telephelye szerinti tagállamban. Ennek hiányában a felperes lakóhelye vagy székhelye szerinti tagállam bíróságát rendeli eljárni; vagy – ha a felperes a tagállamokban nem rendelkezik lakóhellyel vagy székhellyel – a felperes telephelye szerinti tagállami bíróságot. Ha a felperes és az alperes egyikének sincs lakóhelye vagy székhelye a tagállamokban, vagy ott egyikük sem rendelkezik telephellyel, az eljárást annak a tagállamnak a bírósága előtt kell megindítani, ahol a Hivatal székhelye található (Spanyolország).

Az itt kijelölt bíróságok központi hatáskörrel rendelkeznek, vagyis határozataik az EU egész területén kifejtik hatásukat. A (4) bekezdés a fórumválasztást és az alávetéses joghatóságot szabályozza. Vagylagos joghatósági okot állapít meg a 82. cikk (5) bekezdése, amikor kimondja, hogy „[a] 81. cikk a) és d) pontjában említett keresetek és igények tárgyában az eljárás annak a tagállamnak a bírósága előtt is megindítható, ahol a bitorlást elkövették, illetve megkísérelték.” Különbség az előbbiekhöz képest, hogy az itt kijelölt fórumok csupán az érintett tagállam területére érvényes határozatok meghozatalára jogosultak.

²⁹ Ld. Design rendelet (2) – (3) preambulumbekkezdés

³⁰ MÁDL Ferenc – VÉKÁS Lajos: *Nemzetközi magánjog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga*. Budapest, ELTE Eötvös, 2018. 383.

4.1. A Design javaslat módosításai

A Design javaslat tartalmaz módosításokat a Design rendelet 82. cikkét illetően.

A javaslat 97. pontjában a cikk szövegét akképpen módosítja, hogy az alperes székhelyére való utalást elhagyja, vagyis a 81. cikkben említett keresetek és igények tárgyában az eljárást az alperes lakóhelye szerinti tagállam bírósága előtt, vagy ha az alperes a tagállamokban lakóhellyel nem rendelkezik, az alperes telephelye szerinti valamely tagállamban rendeli megindítani. A további módosítások az idő közben újra alkotott joghatóságról és határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló rendelet és egyes cikkeinek helyes megjelölésére, illetve fogalomhasználatra vonatkoznak.

Érdemében tehát nem módosulnak a Design rendelet joghatósági szabályai, inkább a fejlődő jogszabályi környezet okozta „elmaradások” pótlása történik.

4.2. Acacia SRL v. BMW ügy

Az Európai Unió Bírósága előtt zajló Acacia Srl v. BMW ügy³¹ középpontjában a 6/2002 rendelet 82. cikkének értelmezése állt, mely mellett kollíziós jogi kérdések is felmerültek.

Az Acacia egy olasz társaság, amely gépjárművekhez gyárt keréktárcsákat, és azokat több tagállamban forgalmazza. A BMW azért nyújtott be kereset a társaság ellen, mert úgy vélte, hogy egyes keréktárcsák Németországban történő forgalmazása egy olyan lajstromozott közösségi formatervezésiminta-oltalom bitorlásának minősül, amelynek ő a jogosultja. A kárt okozó esemény Olaszországban valósult meg, a bitorlással előállt termékeket pedig innen Németországba szállították. A termékeket itt értékesítették, és e célból a tagállam területén tartózkodó fogyasztóknak címzett online hirdetésekkel reklámozták. A német közösségi formatervezésiminta-bíróság megállapította joghatóságát a 6/2002 rendelet 82. cikkének (5) bekezdése alapján. Az Acacia mint alperes arra hivatkozott, hogy a szóban forgó keréktárcsák a rendelet 110. cikke hatálya alá tartoznak,³² következésképpen nem történt bitorlás.³³

A bíróság a 864/2007 rendelet 8. cikke alapján a német jogot alkalmazta az ügyben, mely alapján megállapította, hogy az Acacia elkövette a BMW által hivatkozott bitorlási cselekményeket (ezek egyrészt a termékeknek németországi fogyasztók felé irányuló internetes reklámokkal történő eladásra kínálásából, másrészt a termékek németországi forgalomba hozatalából állnak). A német jogot alkalmazta a felperes járólékos igényeire is (kártérítés megítélése, adatszolgáltatás, dokumentumok átadása, elszámolások benyújtása, termékek megsemmisítés céljából történő átadása), melyeket szintén megítélt a BMW-nek.

³¹ C-421/20. sz. ügy: Acacia Srl v. BMW [ECLI:EU:C:2022:152]

³² A cikk (1) bekezdése szerint „[...] a közösségi formatervezésiminta-oltalom nem terjed ki az összetett termék alkotóelemét képező termék mintájának a 19. cikk (1) bekezdése értelmében történő hasznosítására, ha az az összetett termék eredeti megjelenésének helyreállítására irányuló javítását célozza.” A 19. cikk (1) bekezdése a lajstromozott közösségi formatervezésiminta-oltalom jogosultjának kizárólagos jogát mondja ki a hasznosítását illetően.

³³ C-421/20. sz. ügy: Acacia Srl v. BMW [ECLI:EU:C:2022:152] 15. pont

Az Acacia fellebbezésében vitatta a bitorlás megtörténtét, s az olasz jog alkalmazását kérte a járulékos igényekre. Az eljáró düsseldorfi regionális felsőbíróóság lényegében megerősítette az ügyben született korábbi döntést a joghatóságot és a bitorlást illetően, a járulékos igényekre alkalmazandó joggal kapcsolatban azonban kétségei merültek fel. Rámutatott arra is, hogy az alkalmazandó jogtól függ a jogvita kimenetele, mivel az olasz és a német jog eltér a dokumentumok átadására és az elszámolások benyújtására vonatkozóan.

A bíróság, eljárását felfüggesztve, előzetes döntéshozatal érdekében az EUB-hoz fordult: a kérelem a 6/2002 rendelet 82. cikkének (5) bekezdése³⁴ alapján indított bitorlási kereset esetén az e keresethez kapcsolódó járulékos igényekre alkalmazandó jog meghatározására irányult.

Az EUB válaszában utal arra, hogy a közösségi formatervezésiminta-oltalom bitorlását elkövető tevékenységekből eredő kár megtérítésére (és az e tevékenységekre vonatkozó adatoknak a kár megállapítása érdekében történő szolgáltatására) irányuló kérelmek a 6/2002 rendelet 88. cikkének (2) bekezdésében foglalt szabály hatálya alá tartoznak. Ez alapján a közösségi formatervezésiminta-bíróóság nemzeti jogát alkalmazza, nemzetközi magánjogát is ideértve.³⁵ A bitorlással előállított termékek megsemmisítésére irányuló kérelem pedig az említett rendelet 89. cikke (1) bekezdésének d) pontjában foglalt szabály hatálya alá tartozik, amely „a bitorlás vagy kísérletének elkövetési helye szerinti tagállam jogszabályai[nak]” alkalmazását írja elő, „a nemzetközi magánjogot is ideértve”.³⁶ A benyújtott kérelem e rendelkezések hatályának, terjedelmének alakulására vonatkozik.

Az EUB válaszában először is emlékeztet arra, hogy a közösségi formatervezésiminta-bíróóság joghatósága csak az abban a tagállamban elkövetett vagy megkísérelt bitorlási cselekményekre terjed ki, ahol a bíróság székhelye van.³⁷ A rendelet tehát egy olyan vagylagos joghatósági okot hoz létre, amely lehetővé teszi, hogy a közösségi formatervezésiminta-oltalom jogosultja egy vagy több keresetet indítson, amelyek mindegyike kifejezetten egyetlen tagállam területén elkövetett bitorlási cselekményekre vonatkozik.

Az Acaciának felrótt bitorlási cselekmények olyan bitorlási kereset tárgyát képezhetik, amely egyetlen tagállam területére irányul. Az a tény, hogy az alperes egy másik

³⁴ „A 81. cikk a) és d) pontjában említett keresetek és igények tárgyában az eljárás annak a tagállamnak a bírósága előtt is megindítható, ahol a bitorlást elkövették, illetve megkísérelték.” A 81. cikk a „Joghatóság bitorlással és a megsemmisítéssel összefüggő ügyekben” címet viseli, a hivatkozott pontok pedig a következőképpen szólnak: „A közösségi formatervezésiminta-oltalmi bíróságnak a következő ügyekben van kizárólagos joghatósága: a) a közösségi formatervezésiminta-oltalom bitorlásával összefüggő perek és – ha a nemzeti jog arról rendelkezik – a közösségi formatervezésiminta-oltalom bitorlásának kísérletével kapcsolatos perek; [...] d) az a) pontban említett perekben előterjesztett, a közösségi formatervezésiminta-oltalom megsemmisítésére irányuló viszontkeresetek.”

³⁵ E nemzetközi magánjogi szabályok alatt a 864/2007 rendeletben foglalt szabályok is értendők. Ld.: C-421/20. sz. ügy: Acacia Srl v. BMW [ECLI:EU:C:2022:152] 42. pont.

³⁶ Mivel, ahogy az EUB kifejti, az ilyen termékek megsemmisítése ugyanis az e rendelkezés értelmében vett „bármely más, a körülményeknek megfelelő [...] jogkövetkezmény[ek]” körébe tartozhat. C-421/20. sz. ügy: Acacia Srl v. BMW [ECLI:EU:C:2022:152] 32. pont

³⁷ 6/2002 rendelet 83. cikk (2) bekezdés és 82. cikk (5) bekezdés.

tagállamban hozta meg az ezekre a cselekményekre vonatkozó döntéseket és intézkedéseket, nem jelenti akadályát az ilyen kereset benyújtásának. Mivel ebben az esetben az eljáró bíróság csak az abban a tagállamban elkövetett vagy megkísérelt bitorlási cselekményekről határoz, ahol a bíróság székhelye van, az ilyen kérelem érdemi vizsgálata során a *lex fori* alkalmazandó. Ez a jog a járulékos igényekre is alkalmazandó, mivel azok nem a rendelet 89. cikke szerinti „jogkövetkezmények” elrendelésére vonatkoznak, hanem olyan kérdésnek minősülnek, amelyről a rendelet nem rendelkezik.³⁸ Figyelemmel a 864/2007 rendeletre, a szerződésen kívüli kötelmi viszony esetén az alkalmazandó jog az irányadó közösségi jogi eszköz által nem szabályozott valamennyi kérdésben a jogsértés elkövetésének helye szerinti ország joga. Mivel a Róma II. rendelet 8. cikkének (2) bekezdése értelmében az alkalmazandó jog a jogsértés elkövetésének helye szerinti jog, ez a jog a 6/2002 rendelet 82. cikkének (5) bekezdése alapján indított, ennél fogva egyetlen tagállam területén elkövetett vagy megkísérelt bitorlási cselekményekre vonatkozó bitorlási keresetek esetében megegyezik ennek a tagállamnak a jogával.³⁹ Ebben az esetben az eljáró bíróságtól nem követelhető meg annak vizsgálata, hogy a keresetben szereplő tagállamtól eltérő tagállam területén megvalósult-e az eredeti bitorlási cselekmény, sem pedig az, hogy erre a bitorlási cselekményre alapozva ennek a másik tagállamnak a jogát alkalmazza.

4.3. AMS Neve és társai ítélet

Az AMS Neve és társai ítélet⁴⁰ a Design rendelet joghatóságot rendező 82. cikke egyes bekezdéseinek viszonyát rendezi, valamint az online értékesítésből következő kihívásokra reagál.

Az ügyben egyik oldalról az AMS Neve Ltd., a Barnett Waddingham Trustees, Mark Crabtree, a másik oldalról a Heritage Audio SL és Pedro Rodríguez Arribas álltak egymással szemben.⁴¹ Az előzetes döntéshozatali kérelmet egy európai uniós védjegy oltalmából származó jogok állítólagos megsértése miatt folyamatban lévő jogvitában terjesztették elő. Az ügy 2015-ben indult, amikor az AMS Neve, a BW Trustees és

³⁸ Ld. a 88. cikk (2) bekezdést.

³⁹ Az EUB érvelésében kitér rá, hogy bár nem zárható ki, hogy a szóban forgó közösségi formatervezési mintát más tagállamokban vagy harmadik országokban is megsértették, az ilyen esetleges jogsértések mégsem képezik a 6/2002 rendelet 82. cikkének (5) bekezdése alapján indított jogvita tárgyát, mivel a jogbiztonságra és a kiszámíthatóságra vonatkozó célkitűzések sérülnének, ha a „jogsértés elkövetésének helye szerinti ország joga” kifejezés olyan országra is vonatkozhatna, amelyben a szóban forgó jogvita tárgyát nem képező bitorlási cselekmények valósultak meg. C-421/20. sz. ügy: Acacia Srl v. BMW [ECLI:EU:C:2022:152] 45. pont

⁴⁰ C-172/18. sz. ügy: AMS Neve Ltd, a Barnett Waddingham Trustees, Mark Crabtree v. a Heritage Audio SL, Pedro Rodríguez Arribas [EU:C:2019:674]

⁴¹ Az AMS Neve az Egyesült Királyságban székhellyel rendelkező, audióberendezéseket előállító és értékesítő társaság. A BW Trustees szintén az Egyesült Királyságban székhellyel rendelkező társaság, amely az AMS Neve vezető tisztségviselői nyugdíjrendszerének vagyonkezelője. Mark Crabtree az AMS Neve egyik igazgatója. A Heritage Audio SL egy Spanyolországban székhellyel rendelkező társaság, amely audióberendezéseket értékesít. Pedro Rodríguez Spanyolországban rendelkezik lakóhellyel, és a Heritage Audio egyedüli igazgatója.

M. Crabtree az angol szellemi tulajdoni ügyekben eljáró bírósághoz fordult a Heritage Audióval és R. Arribasszal szembeni keresetével. Az ügy egy olyan európai uniós védjegy bitorlására vonatkozik, amelynek a BW Trustees és M. Crabtree a jogosultja, és amelynek használatára az AMS Neve kizárólagos védjegyhasználati engedéllyel rendelkezik.⁴² A bitorlás abban nyilvánult meg, hogy az alperes társaságok az egyesült királyságbeli fogyasztók részére eladásra kínálták fel az AMS Neve termékeinek utánzatait (ezeken az uniós és nemzeti védjegyekkel azonos vagy hasonló megjelölések szerepeltek), továbbá reklámozták e termékeket. Az alperes joghatósági kifogással élt, kiemelve, hogy ugyan a Heritage Audio termékeit más társaságok közvetítésével az Egyesült Királyságban is meg lehetett vásárolni, ők maguk nem reklámoztak és nem is teljesítettek adásvételi ügyleteket e tagállamban. A felperes által bemutatott weboldalak érvelése szerint elavult tartalmak, melyeket nem lehet figyelembe venni.

A bíróság európai uniós védjegy érintettsége okán joghatósága hiányát állapította meg. Hivatkozott a Védjegy rendelet 97. cikkének (1) bekezdésére, mely alapján azon tagállam bírósága rendelkezik joghatósággal, amelynek a területén az alperes lakóhelye található (Spanyolország), illetve a cikk (5) bekezdésére,⁴³ amelynek értelmében a bitorlási keresetek azon tagállam bírósága előtt is megindíthatók, amelynek a területén a bitorlást elkövették (mely alapján a spanyol joghatóság szintén megállapítható).

A felperesek fellebbezést terjesztettek elő a fellebbviteli bírósághoz, mely a következő kérdéssel fordult az EUB-hoz: a Védjegy rendelet 97. cikkének (5) bekezdése értelmében vett „az a tagállam, ahol [a bitorlást] elkövették” az a tagállam, amelynek a területén az alperes az internetes oldalához és a közösségimédia-profiljaihoz kapcsolódó cselekményeket megszervezte, vagy az, amelyben azok a fogyasztók vagy kereskedők rendelkeznek lakóhellyel vagy székhellyel, akiknek vagy amelyeknek a reklámokat és az értékesítési ajánlatokat szánják?

Az EUB emlékeztetett arra, hogy az európai uniós védjegyekkel kapcsolatos bírósági keresetekre a Brüsszel I., majd a Brüsszel I. bis rendelethez képest a Védjegy rendelet különös joghatósági szabályokat tartalmaz – az ilyen keresetek elbírálására vonatkozó joghatóság így közvetlenül e rendeletben foglalt szabályokból ered. A nemzeti védjegyek vonatkozásában a tagállami jogszabályok közelítéséről szóló irányelvek nem vezettek be joghatóságra vonatkozó külön szabályokat.

Így, amennyiben a kereset a nemzeti védjegyekre vonatkozik, a Brüsszel I. bis rendeletben szereplő joghatósági szabályok alá, amennyiben pedig európai uniós védjegyre vonatkozik, a közösségi védjegyekről szóló rendeletben szereplő joghatósági szabályok alá tartozik. Utóbbi rendelet a joghatóságot az alperes lakóhelyére vagy székhelyére alapítja, vagylagos joghatóságot biztosítva annak a tagállamnak, „ahol a bitorlást elkövették, illetve megkísérelték”. E megkülönböztetésből következik, hogy a felperes azzal, hogy választása szerint az alperes lakóhelye vagy székhelye szerinti európai uniós védjegy bíróság előtt vagy a bitorlást elkövetésének helye szerinti európai uniós

⁴² Az európai uniós védjegyben túl két, az Egyesült Királyságban lajstromozott védjegy állítólagos bitorlására is kiterjedt a kereset a jogosultakkal szemben. Ezekkel kapcsolatban a fórum megállapította joghatóságát.

⁴³ A 2017/1001 rendelet 97. cikk helyébe azóta a 2017/1001 rendelet 125. cikke (5) bekezdése lépett.

védjegybíróóság előtt indítja meg keresetét, meghatározza az eljáró bíróság területi joghatóságának terjedelmét. Abban az esetben ugyanis, ha a bitorlási kereset az említett 97. cikk (1) bekezdésén alapul, potenciálisan az Unió egész területén elkövetett bitorlási cselekményekre vonatkozik, míg, ha az említett cikk (5) bekezdésén alapul, azokra a bitorlási cselekményekre korlátozódik, amelyeket egyetlen tagállam, azaz az eljáró bíróság tagállamának területén követtek el vagy kíséreltek meg.

Az uniós jogalkotó azzal, hogy ilyen vagylagos fórumról rendelkezik, lehetővé teszi az európai uniós védjegy jogosultja számára, hogy amennyiben úgy kívánja, olyan célzott kereseteket indítson, amelyek mindegyike egyetlen tagállam területén elkövetett bitorlási cselekményekre vonatkozik (ha az ugyanazon felek között folyamatban lévő több bitorlási kereset ugyanazon megjelölés használatával kapcsolatos, de tárgyuk nem azonos, nem tartoznak a perfüggőségi szabályok hatálya alá).

Az EUB korábbi értelmező tevékenysége során rámutatott, hogy a bitorlás elkövetési helyéhez kapcsolódó joghatósági ok az állított bitorlás elkövetőjének aktív magatartásához kapcsolódik. Az eset tényállása így, vagyis a hamisított terméknek valamely tagállam területén történő értékesítése és szállítása, és ezt követően a vevő által egy másik tagállam területére történő tovább értékesítése nem teszi lehetővé az európai uniós védjegybíróóság joghatóságának megállapítását.⁴⁴ E joghatóság az említett eredeti eladó által elkövetett bitorlás valamely joghatásán, nem pedig az általa állítólagosan elkövetett jogellenes cselekményen alapul.

A Védjegy rendelet 97. cikkének (5) bekezdése alapján bitorlási kereset ügyében eljáró európai uniós védjegybíróóságnak abban az esetben, ha a székhelye szerinti tagállam területén elkövetett bitorlásra vonatkozó joghatóságot vizsgálja, meg kell győződnie arról, hogy az alperesnek felrótt cselekményeket e tagállamban követték el. Amennyiben ezen cselekmények elektronikus úton megjelenített, olyan árukra vonatkozó reklámokban és értékesítési ajánlatokban állnak, amelyekben egy európai uniós védjeggyel azonos vagy ahhoz hasonló megjelölést helyeztek el az említett védjegy jogosultjának hozzájárulása nélkül, azt kell megállapítani, hogy e cselekményeket azon a területen követték-e el, ahol azok a fogyasztók vagy kereskedők találhatók, akiknek a reklámokat és ajánlatokat szánták (függetlenül attól, hogy az alperes más államban rendelkezik székhellyel, hogy az általa használt elektronikus hálózat szervere más államban található, vagy hogy az említett reklámok és ajánlatok tárgyát képező áruk más területen találhatók). El kell kerülni ugyanis, hogy az a harmadik személy, aki reklámokat és értékesítési ajánlatokat címez az uniós fogyasztókhoz valamely európai uniós védjeggyel azonos vagy hasonló megjelölésnek a védjegy árujegyzékében szereplő árukkal azonos vagy azokhoz hasonló áruk használatával, kibújhasson a Védjegy rendelet 9. cikkének alkalmazása alól, és ily módon sértse annak hatékony érvényesülését arra hivatkozva, hogy e reklámokat és ajánlatokat az Unión kívül tették elérhetővé az interneten.

A joghatósági oknak olyan értelmezést kell adni, amely összhangban van a Közösségi védjegy rendelet bitorlásra vonatkozó egyéb rendelkezéseivel. Az EUB a „bitorlási cselekmény” rendeletbeli definíciójából indult ki, amikor megállapította, hogy e cse-

⁴⁴ C-172/18. sz. ügy: AMS Neve Ltd, a Barnett Waddingham Trustees, Mark Crabtree v. a Heritage Audio SL, Pedro Rodríguez Arribas [EU:C:2019:674] 45. pont.

lekményeket úgy kell tekinteni, hogy azon a területen „követték el” őket, ahol reklám és értékesítési ajánlat minőségüket megszerezték, azaz ott, ahol a kereskedelmi tartalmat ténylegesen azon fogyasztók és kereskedők rendelkezésére bocsátották, akiknek vagy amelyeknek azt szánták – nincs jelentősége annak a kérdésnek, hogy ezek a reklámok és ajánlatok az alperes termékeinek megvásárlását eredményezték-e.

Olyan körülmények között tehát, mint amelyek az alapügyben felmerültek, a felpereseknek lehetőségük van arra, hogy a 97. cikkének (5) bekezdése alapján bitorlási keresetüket egyesült királyságbeli bíróság előtt terjesszék elő annak megállapítása érdekében, hogy az európai uniós védjegy oltalmát e tagállamban megsértették. Ezt az értelmezést erősíti meg az a tény, hogy az ilyen reklámok és értékesítési ajánlatok közönségét jelentő fogyasztók vagy kereskedők lakóhelye, illetve székhelye szerinti tagállam európai uniós védjegy bíróságai különösen alkalmasak annak értékelésére, hogy fennáll-e az állítólagos bitorlás (a jogvita tárgyához való közelsége, könnyebb bizonyításfelvétel).

A Védjegy rendelet 97. cikkének (5) bekezdését az európai uniós védjegybitorlási perekre vonatkozó különös szabályként önállóan kell értelmezni a Brüsszel I. rendelet 5. cikk (3) bekezdésének⁴⁵ az EUB által a nemzeti védjegyekhez kapcsolódó bitorlási keresetek kapcsán adott értelmezéséhez képest. Az e rendelkezésekben szereplő „[annak a tagállamnak a területén,] ahol a bitorlást elkövették” és „[a hely] ahol a káresemény bekövetkezett” fogalmak értelmezésének azonban bizonyos mértékben összhangban kell lennie egymással, hogy a perfüggőségi esetek száma a legkisebbre csökkenjen.⁴⁶

Az EUB értelmezésével lehetővé tette, hogy valamely európai uniós védjegy olyan jogosultja, akinek a jogait állítólag megsértette a védjeggyel azonos megjelölésnek a reklámokban és értékesítési ajánlatokban történő használata, bitorlási keresetet indítson e személlyel szemben azon tagállam európai uniós védjegy bírósága előtt, amelynek a területén azok a fogyasztók és kereskedők találhatóak, akik vagy amelyek felé e reklámok vagy értékesítési ajánlatok irányultak (függetlenül attól, hogy az említett harmadik személy ezen elektronikus megjelenítés érdekében egy másik tagállamban hozott döntéseket és intézkedéseket).

Míg korábban az *actor sequitur forum rei* élt, az alperes személyével a középpontban, ez a döntés lényegében a fogyasztóra helyezi a hangsúlyt. A kereskedelmi tartalom fogyasztók számára való hozzáférhetősége lényeges: ennek eredményeként a joghatóság szempontjából nem a közzététel helye számít, sokkal inkább a megcélzott fogyasztók szokásos tartózkodási helye, székhelye.

⁴⁵ A bekezdés helyébe a 1215/2012 rendelet 7. cikke (2) bekezdése lépett.

⁴⁶ Ha a Közösségi védjegy rendelet 97. cikkének (5) bekezdésének joghatósági szabályát úgy kellene értelmezni, hogy e rendelkezés a Brüsszel I. rendelet 5. cikkének 3. pontjával ellentétben nem teszi lehetővé az európai uniós védjegyek jogosultjai számára, hogy bitorlási keresetet indítsanak azon tagállam bíróságai előtt, amelynek a területére vonatkozóan a bitorlás tényét meg kívánják állapíttatni, e jogosultságnak az európai uniós védjegyet érintő bitorlási keresetet és az egyidejűleg fennálló nemzeti védjegyeket érintő bitorlási keresetet különböző tagállamok bíróságai előtt kellene megindítania.

5. Alternatív jogalkotási eszközök

5.1. A CLIP Alapelvek

A CLIP Alapelvek⁴⁷ a *Max Planck Intézet* szellemi tulajdonnal kapcsolatos nemzetközi magánjogi kérdéseket vizsgáló kutatócsoportja által 2011-ben létrehozott modellszabály. Mint ilyen, nem bír kötelező jelleggel, azonban nagy hatással van mind a nemzeti, mind a nemzetközi szabályalkotó folyamatokra, illetve a piaci szereplők ügyleteinek alakítására – ideértve a vitarendezést is.

Az Alapelvek hatálya olyan ügyekre terjed ki, melyek nemzetközi elemmel bírnak, s a joghatóság, az alkalmazandó jog, illetve a határozatok elismerése és végrehajtása terén ad útmutatást.⁴⁸ Az Alapelvek ezen belül is a szellemi tulajdonjogokat érintő polgári ügyekre vonatkoznak. Szellemi tulajdonjogok alatt a szerzői jog és szomszédos jogok, a szabadalmak, védjegyek, az ipari formatervezési minták és hasonló kizárólagos jogok értendők.

A joghatóság témakörével a szabályzat 2. Része foglalkozik. Az általános joghatóságot illetően a szabályzat szakít a területi megközelítés elvével és kimondja, hogy „egy személy bármely olyan állam bírósága előtt perelhető, amelyben a személy szokásos tartózkodási hellyel bír.”⁴⁹ A szokásos tartózkodási hely fogalma a 2:601. Cikkben található. E szerint az üzleti tevékenységet folytató természetes személy szokásos tartózkodási helye e cselekményei tekintetében *üzleti tevékenységének fő helye*. Társaságok vagy más jogi személy, illetve ezek társulása tekintetében a szokásos tartózkodási hely azon országban van, ahol:

- a) létesítő okirat szerinti székhelye, vagy bejegyzett székhelye;
- b) üzleti tevékenység fő helye;⁵⁰
- c) fő telephelye van.

Ha a jogi személy nem rendelkezik székhellyel, abban az államban is perelhető, ahol bejegyezték, vagy ha nincs ilyen hely, abban az államban, amelynek joga szerint megalapították.

A szabályzat különös joghatósági okokat is sorol. Ilyen, ha szerződés vagy egy szerződéses igény az eljárás tárgya,⁵¹ a szellemi tulajdonjogok megsértésével kapcsolatos

⁴⁷ Principles for Conflict of Laws in Intellectual Property, 2011.

⁴⁸ CLIP Alapelvek 1:101. Cikk.

⁴⁹ CLIP Alapelvek 2:101. Cikk.

⁵⁰ Az üzleti tevékenység fő helye az a hely, ahol a fő üzleti tevékenységet folytatják. CLIP Alapelvek 2:601 (3).

⁵¹ „A szerződéses kötelezettségekkel kapcsolatos vitákban egy személyt annak az államnak a bíróságai előtt lehet perelni, ahol a szóban forgó kötelezettséget teljesíteni kell.” CLIP Alapelvek 2:201. Cikk.

Külön szabály vonatkozik az olyan esetekre, amelyekben olyan szerződésekkel kapcsolatos vitáról van szó, amelynek fő tárgya egy szellemi tulajdonjog átruházása vagy engedélyezése, illetve a felek közötti szerződéses jogviszonyból eredő jogsértési követelésekkel kapcsolatos vitákra. Ld. CLIP Alapelvek 2:201. Cikk (2)–(3)

viták,⁵² a büntetőeljárásból eredő polgári jogi igények, a szellemi tulajdonjogra való jogosultság és tulajdonjog esete stb.⁵³

Kiemelendő előbbiek közül az a szabályhely, mely az internetes jogsértéseket célozza. E szerint a mindenütt jelenlévő médián, például az interneten keresztül végrehajtott jogsértésekkel kapcsolatos vitákban a jogsértés bekövetkezésének a helye szerint illetékes bíróság rendelkezik joghatósággal a bármely más állam területén elkövetett vagy ott bekövetkező jogsértések tekintetében is, feltéve, hogy a jogsértést előidéző tevékenységnek nincs jelentős hatása a jogsértő szokásos tartózkodási helye szerinti államban vagy államokban, valamint a jogsértést teljes egészében elősegítő jelentős tevékenységeket folytattak annak az országnak a területén, amelyben a bíróság található; vagy a jogsértés által a bíróság székhelye szerinti államban okozott kár a jogsértés egészéhez képest jelentős.⁵⁴

Miután a fórumválasztásról és az alávetéses joghatóságról rendelkezett,⁵⁵ az Alapelvek a kizárólagos joghatósággal foglalkozik. Először is a szabadság, védjegy, ipari formatervezési minta vagy bármely más, a lajstromozás alapján védett szellemi tulajdonjog megadásával, bejegyzésével, érvényességével, visszavonásával kapcsolatos ügyben rendeli a nyilvántartásba vétel helye államának fórumát.⁵⁶ Ezt követően szól a kizárt joghatóságról, vagyis arról az esetről, ha olyan ügyben fordulnak egy fórumhoz, melyre tekintettel más fórumnak van kizárólagos joghatósága. Ebben az esetben természetesen a felkeresett bíróság az eljárást hivatalból megszünteti.⁵⁷

Az ideiglenes intézkedésekről való rendelkezés⁵⁸ után következnek a definíciók, általános rendelkezések,⁵⁹ illetve egyéb polgári eljárásjogi kérdések.⁶⁰

5.2. Kiotói irányelvek

Az ILA szellemi tulajdonjoggal és nemzetközi magánjoggal foglalkozó albizottsága 2020-ban fogadta el a Kiotói irányelveket, mely *soft law* eszköz iránymutatásul kíván szolgálni a nemzetközi magánjog legújabb kihívásait illetően a szellemi tulajdon területén.⁶¹

⁵² „A szellemi tulajdonjogok megsértésével kapcsolatos vitákban egy személyt annak az államnak a bíróságai előtt lehet perelni, ahol az állítólagos jogsértés bekövetkezett, kivéve, ha az állítólagos jogsértő ebben az államban nem járt el a jogsértés kezdeményezése vagy előmozdítása érdekében, és tevékenységét észszerűen nem lehet úgy tekinteni, hogy az erre az államra irányult.” CLIP Alapelvek 2:202. Cikk.

⁵³ Ld. CLIP Alapelvek 2:201 – 2:209. Cikk.

⁵⁴ Ld. CLIP Alapelvek 2:203. (2).

⁵⁵ CLIP Alapelvek 2:301. – 2:302. Cikk.

⁵⁶ A (2) bekezdés külön kiemeli, hogy ez a kizárólagosság nem vonatkozik arra az esetre, ha az érvényesség vagy a nyilvántartásba vétel az elsődleges követeléstől eltérő összefüggésben merül fel.

⁵⁷ CLIP Alapelvek 2:402. Cikk.

⁵⁸ CLIP Alapelvek 2:501. Cikk.

⁵⁹ CLIP Alapelvek 2:601 – 2:605. Cikk.

⁶⁰ CLIP Alapelvek 2:701 – 2:706. Cikk.

⁶¹ A régebbi regionális projektktől eltérően a Kiotói Irányelveket a világ különböző régióinak szakértői készítették el. Publikálásra került: ILA COMMITTEE ON INTELLECTUAL PROPERTY AND PRIVATE INTER-

Az irányelv elfogadásának apropóját az információs társadalom globális kihívásai adták, melynek keretei között a nemzetközi magánjog hagyományos kérdései új fajta válaszokat kívánnak. Az alkotók célja egy olyan eszköz megalkotása volt, mely iránymutatást adhat a nemzeti jogszabályok és nemzetközi eszközök értelmezésében és reformjában, ezáltal és emellett pedig hozzájárulhat egy megbízhatóbb és kiszámíthatóbb jogi keret kialakításához.⁶²

Az irányelv bevezető rendelkezéseiben rendelkezik a hatályról, illetve határoz meg a jogeszköz alkalmazásában alapvető fogalmakat.⁶³ Ezt követően kapott helyet a joghatóságra vonatkozó szabályanyag.

Az általános joghatósági szabály szerint azon állam fóruma rendelkezik joghatósággal az ügyben, ahol az alperes szokásos tartózkodási helye van.⁶⁴ Az irányelv kifejezetten kiemeli, hogy ez esetben nem érvényesül a területiség elve.⁶⁵ Ezt követően ügykörök szerint különböző joghatósági okok következnek. Ide tartoznak először a licencia- vagy átruházási szerződések. Az ilyen jogvitákban egy személyt annak az államnak a bírósága előtt lehet perelni, amelyre az engedélyt megadták, illetve amelyben a jogot átruházták.⁶⁶ A fórum joghatósága ebben az esetben saját állama területére korlátozódik.⁶⁷ A kapcsoló elv megalkotásának indoka, hogy a kijelölt bíróság van előnyösebb helyzetben a tényállás felderítését illetően, valamint a bizonyítékok is könnyebben hozzáférhetők e helyen.⁶⁸ A felperes választása szerint indíthat eljárást ezen a helyen, illetve az általános joghatósági ok alapján az alperes szokásos tartózkodási helyén.

A deliktuális felelősséget illetően az állítólagos jogsértést elkövető személy ellen eljárást lehet indítani:

- a) azon állam bírósága előtt, ahol az állítólagos jogsértő az állítólagos jogsértés kezdeményezése vagy előmozdítása érdekében járt el (a bíróságok joghatósága az ilyen cselekményekből eredő jogorvoslatok megítélésére területileg korlátlannal); vagy

NATIONAL LAW: Guidelines on intellectual property and private international law („kyoto guidelines”). *Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law*, vol. 12., no. 1., 2021.

⁶² Resolution 6/2020. The 79th Conference of the International Law Association, held in Kyoto, Japan, November 29 – December 13, 2020.

⁶³ A hatályt illetően, az iránymutatás a nemzetközi elemmel rendelkező polgári és kereskedelmi ügyekre terjed ki szellemi tulajdonjog területén. Kiotói irányelv 1. pont

⁶⁴ Az irányelv nem definiálja a szokásos tartózkodási hely fogalmát.

⁶⁵ Kiotói irányelv 3. pont.

⁶⁶ A „hagyományosan” alkalmazott kapcsoló elv, a teljesítés helyének alkalmazása a szellemi tulajdonjoggal kapcsolatos ügyekben problematikusnak bizonyult – elsősorban azért, mert elsődleges kérdés az alkalmazandó jog meghatározása, majd az alkalmazandó anyagi jog rendszerében a teljesítési hely kijelölése –, ezért az iránymutatás eltér ettől a megoldástól. Joost BLOM – Rochelle Cooper DREYFUSS – Paulius JURCYS – Axel METZGER – Dario Moura VICENTE – Benedetta Carla Angela UBERTAZZI: International Law Association’s Guidelines on Intellectual Property and Private International Law (“Kyoto Guidelines”): Jurisdiction. *New York University School of Law: Public Law and Legal Theory Research Paper Series Working Paper*, no. 21–36. 2021. 16.

⁶⁷ Kiotói irányelv 4. pont.

⁶⁸ BLOM–DREYFUSS–JURCYS–METZGER–VICENTE–UBERTAZZI: i. m. 15.

- b) azon állam bírósága előtt, ahol a jogsértésből eredő közvetlen és jelentős kár bekövetkezett, kivéve, ha ez nem volt előre látható (a bíróság joghatósága ebben az esetben saját állama területére korlátozódik).⁶⁹

Speciális joghatósági rendelkezéseket találunk ezen túl a szerzői joggal védett művek vagy a szomszédos jogok tárgyának törvényes díjazásával kapcsolatos jogvitákat illetően (a díjazáshoz való jog keletkezésének a helye), illetve a kizárólag a tulajdonjoggal, jogcímmel kapcsolatos ügyekben (a szellemi tulajdon jog fennállásának, vagy a kérelem folyamatban lévő elbírálásának helye). Széles körben tartalmaz eljárásjogi rendelkezéseket, például az eljárások összevonásával, viszontkeresetek elbírálásával kapcsolatban, de ideiglenes és védelmi intézkedésekkel, szankciókkal kapcsolatban is találhatók iránymutatások.⁷⁰

Az olyan keresetekkel kapcsolatban, melyek tárgya letétbe helyezést vagy lajstromozást igénylő jogok lajstromozása, érvényessége, megszüntetése vagy visszavonása, a bejegyzés helye szerinti állam bírósága rendelkezik kizárólagos joghatósággal. Azzal a fenntartással azonban, hogy bármely más, az adott ügyben joghatósággal rendelkező bíróság dönthet ezekről az ügyekről is, ha azok az imént említettektől eltérő eljárásban merülnek fel. Az ebből eredő határozat azonban nem gyakorol hatást harmadik felekre.⁷¹

Az irányelv rendelkezik az alávetéses joghatóságról, illetve lehetővé teszi a fórumválasztást. Az ilyen joghatóság főszabály szerint kizárólagos, hacsak a felek másként nem állapodtak meg.⁷² Meg kell jegyezni, hogy ha a felek fórumválasztó klauzulája „szembekerül” a letétbe helyezést vagy lajstromozást igénylő jogok lajstromozása, érvényessége, megszüntetése vagy visszavonásának kérdésével, az utóbbi ügyekben irányadó fórum lesz az „erősebb”, tehát a bejegyzés helye szerinti állam bíróságának lesz joghatósága elbírálni az ügyet.⁷³

⁶⁹ Ld. a Kiotói irányelv 5. pontját. A *lex loci damni* elvének korlátja tehát az (objektív) előreláthatóság, illetve a kár „közvetlen és jelentős” voltának megkövetelése. Az EUB ítélkezési gyakorlata alapján a két pont összefoglalható a „kár bekövetkezésének helye” kapcsolóelv használatával is, hiszen a *Handelskwekerij G. J. Bier BV v Mines de Potasse d'Alsace SA* ügyben (C-21/76, 1976) kimondásra került, hogy eme hely alatt mind a közvetlen kár bekövetkezésének helyét, mind az azt kiváltó cselekmény helyét érteni kell. Elemzi: Zuzana SLOVÁKOVÁ: International Private Law Issues regarding Trademark Protection and the Internet within the EU. *Journal of International Commercial Law and Technology*, vol. 3, issue 1. (2008) 78.

⁷⁰ Kiotói irányelv 6–8. pont, 12–18. pont

⁷¹ Kiotói irányelv 11. pont. Meg kell jegyezni, hogy a kizárólagos joghatósági ok ilyen „korlátozása” sok problémás helyzetet kezel sikerrel – amikor a lajstromozás, érvényesség stb. kérdése csupán másodlagos kérdésként jelenik meg az ügyben. Az *IRnova AB v. FLIR Systems AB* ügy jó példa erre, mely esetben az EUB jogfejlesztő tevékenysége útján jutott az uniós szellemi tulajdonjogi szabályozás hasonló eredményre.

⁷² Kiotói irányelv 9–10. pont

⁷³ BLOM–DREYFUSS–JURCYS–METZGER–VICENTE–ÜBERTAZZI i. m. 29.

5.3. ALI alapelvek

The *American Law Institute* egy jogtudósokból, illetve gyakorlati szakemberekből álló csoport, mely 2008-ban kidolgozta nagy hatású *soft law* eszközét, az ALI Alapelveket.⁷⁴

A joghatóság az Alapelvek 2. Fejezetében került szabályozásra, kezdve az általános joghatósági okkal. Ez az alperes lakóhelyére utal, kifejezetten rögzítve, hogy a követelés felmerülésének helye irreleváns ebből a szempontból. A lakóhely fogalmát természetes személyek esetén a jogforrás úgy definiálja, hogy az abban az államban található, amelyben a személy „szokásosan tartózkodik”,⁷⁵ vagy jelentős szakmai vagy személyes kapcsolatokat tart fenn. Jogi személy esetén ez az a hely, ahol létesítő okirat szerinti székhelye van; vagy ahol bejegyezték vagy megalakult; a központi ügyvezetés vagy az igazgatótanács helye; vagy ahol üzleti tevékenységének fő helye van.⁷⁶

Az általános szabályt követi a joghatósági megállapodások kérdése. Az ilyen megállapodás főszabály szerint kizárólagos joghatóságot hoz létre. A szabályozás arra törekszik, hogy az ilyen megállapodások minél szélesebb körben érvényre juthassanak.⁷⁷

Az alávétéses joghatóság, illetve a távollévő alperessel szemben folyó eljárás szabályait követően kapnak helyet a deliktális felelősség szabályai (204. §). Ez alapján egy személy perelhető bármely államban, amelyben eljár, vagy jelentős előkészítő cselekményeket tett az állítólagos jogsértés kezdeményezése vagy előmozdítása érdekében. A bíróság joghatósága kiterjed minden olyan sérelemre, amely az államban az állítólagos jogsértést elindító vagy előmozdító magatartásból ered, függetlenül a sérelem bekövetkezési helyétől. Az eljárás megindítható abban az államban is, amelyben az állítólagos jogsértő tevékenysége előidézte a jogsértést, ha a jogsértő magatartás az adott államra irányult. A bíróság joghatósága ebben az esetben az adott állam területén bekövetkezett jogsértésekre terjed ki. A „limitált” joghatóság oka, hogy a kereset ebben az esetben gyengébb szálakkal kötődik a fórum államához.

A területi korlátokat nem ismerő, új típusú jogsértések (és a *forum shopping*) kihívására ad, egy talán az európai hagyományoktól távolabb eső választ a szakasz utolsó (3) bekezdése. Ez alapján az a személy, akivel szemben az eddig sorolt joghatósági okok alapján a Kereskedelmi Világszervezet tagállamainak területén nem lehet eljárást indítani, bármely olyan államban perelhető, amelyben tevékenysége jogsértést idézett elő, ha: tevékenységét erre a tagállamra irányította; és rendszeresen keres vagy tart fenn kapcsolatokat, folytat üzleti tevékenységet, vagy keres közönséget az államban, függetlenül attól, hogy ezzel a konkrét tevékenységgel kezdeményezi vagy előmozdítja a jogsértő tevékenységet. A bíróság joghatósága kiterjed az államon kívüli magatartásból eredő, az államban elkövetett jogsértéssel kapcsolatos követelésekre, függetlenül attól, hogy melyik államban található a kár bekövetkezésének helye.

⁷⁴ AMERICAN LAW INSTITUTE: Intellectual Property: Principles Governing Jurisdiction, Choice of Law, and Judgements in Transnational Disputes, 2008.

⁷⁵ Az Alapelvek nem használja a szokásos tartózkodási hely terminológiáját, de a szabályszoveget követő többrétű, példákkal tarkított magyarázat alapján tudatosan azonos jelentést tulajdonít neki.

⁷⁶ ALI Alapelvek 201. §.

⁷⁷ ALI Alapelvek 202. §.

A kontraktuális felelősséget a „Szellemi tulajdonjogra vonatkozó megállapodások” címet viselő 205. szakasz rendezi. Ez alapján a licencia- vagy átruházási szerződést megsértő személyt abban az államban lehet perbe vonni, amelyre az adott szerződés vonatkozik. Ha ez a rendelkezés a fórum joghatóságának egyedüli alapja, a jogsértő csak az adott állam által biztosított és a megállapodáshoz kapcsolódó szellemi tulajdonjogok tekintetében perelhető.

Néhány eljárásjogi kérdés és az exorbitáns joghatósági okok kiemelésével záródik a joghatóságot tárgyaló fejezet.⁷⁸

6. Következtetések

Mint az általános mondás tartja, alig van az életviszonyoknak olyan köre, amely annyira követeli a nemzetközi védelmet, mint a szerzői jogi és iparjogvédelmi viszonyoké.⁷⁹ A szellemi tulajdonjogot érintő európai jogegységesítés még „gyermekcipőben” jár, melynek oka a nemzeti szabályokat illető erősen eltérő megoldások alkalmazása (e jogok védelmére vonatkozó jogok tartalma, tartama, tárgya az adott gazdasági és kulturális környezet függvényében változik),⁸⁰ a kizárólagos jogok, a szuverenitást is érintő határterületek jelenléte.

A mindeddig született normákkal kapcsolatban is elmondható, hogy – hasonló okokból – a territorialitás elve a meghatározó. A jogterületen máig élő területi megközelítés – a liberalizáció kisebb jelei mellett, ld. az EUB gyakorlatát – megjelenik a legfontosabb nemzetközi magánjogi tárgyú uniós jogeszközökben, ezáltal fenntartva a széttagoltságot.⁸¹

Ezzel szemben a jogtudomány a területiség elvének meghaladását szorgalmazza.⁸² Látható ez, ha az alternatív jogalkotási eszközök megoldását tanulmányozzuk, amelyek az EUB számára is folytonos kihívást jelentő, technikai fejlődés által megjelenő problémákra is választ adnak.

Az európai uniós jogeszközök között jelenleg nem találunk olyan jogforrást, mely átfogóan szabályozná a designjog joghatósági vetületét. A központi szabály a Brüsszel I. bis rendeletben található, mely általános joghatósági okként a hagyományos

⁷⁸ ALI Alapelvek 205–207. §

⁷⁹ VI. Fejezet – Szellemi tulajdonjog 25. Szerzői és iparjogvédelmi jogok. In: VÉKÁS Lajos – NEMESSÁNYI Zoltán – OSZTOVITS András: *A nemzetközi magánjogról szóló törvény kommentárja*. Budapest, HVG Orac, 2020.

⁸⁰ Mireille VAN EECHoud: Bridging the gap: Private international law principles for intellectual property law. *Nederlands Internationaal Privaatrecht*, vol. 4. (2016) 716.

⁸¹ Az EUB szellemi tulajdonjogokkal kapcsolatos gyakorlatáról a territorialitás elvének viszonylatából ld. CSEHI Zoltán (szerk.): *Magyarázat a nemzetközi magánjogról*. Budapest, Wolters Kluwer, 2020. 540–542.

⁸² Ez a kijelentés mind az elemzett európai rendszert, mind az amerikai rendszert illetően megállja a helyét. Ld. Graeme B. DINWOODIE: Developing a Private International Intellectual Property Law: The Demise of Territoriality. *William & Mary Law Review*, vol. 5., issue 2. (2009); GARNETT i. m. 171–172. Ezzel a trenddel vitatkozik a területiség elvének kiszámíthatóságának feladását féltve: Marc ARKIN: Choice of Law and Choice of Forum in International Intellectual Property. *International Intellectual Property Law & Policy*, vol. 5. (2003).

actor sequitur forum rei elvét alkalmazza (megegyezve az alternatív jogalkotási eszközök javaslatával), szabályozva a fórumválasztás kérdését,⁸³ a letétbe helyezést vagy lajstromozást igénylő jogok tekintetében kizárólagos joghatósági okkal kiegészülve. A Design rendelet ehhez képest speciális szabályokat tartalmaz, melyek a közösségi formatervezési bíróságok joghatóságát illetően iktat be újabb joghatósági okokat. A rendeletek terjedelme – mind a területi hatályukat, mind tárgyi hatályukat illetően – kérdésként merült fel az Európai Unió Bírósága előtt.

A jogterület modellszabályai megegyeznek abban, hogy átfogóan szabályozzák a szellemi tulajdonjogra vonatkozó joghatósági, alkalmazandó jogi, valamint a határozatok elismerését és végrehajtását illető szabályokat. Mindegyik eszköz érzékenyen reagál a digitális környezet kihívásaira, mely a deliktuális felelősség joghatósági szabályainál „érhető tetten” leginkább.

Egy koherens rendszer létrehozása nem új gondolat a szellemi alkotások jogának nemzetközi magánjogi vetületeit illetően, s a modern kor kihívásai erősen sürgetik az európai uniós jogalkotót is. Utóbbi megvalósulása tehát egyre valószínűbb opciót jelent, mely lehetővé tenné a formatervezésiminta-oltalom területén (is) a hozzáférhető és hatékony jogérvényesítés megvalósulását.

⁸³ Ld. Brüsszel I. bis rendelet 25. cikk.